

В. Палій, начальник відділу наукових і керівних кадрів НАН України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки:

«30 вересня 2015 р. на інтернет-ресурсі інформаційного агентства “ЛІГАБізнесІнформ” розміщено статтю М. Сича (Шеффілдський університет), Т. Купе (Київська школа економіки) та О. Талавери (Шеффілдський університет) “Честный взгляд: в каком состоянии находится украинская наука” (<http://biz.liga.net/all/all/stati/3119857-chestnyy-vzglyad-v-kakom-sostoyaniinakhoditsya-ukrainskaya-nauka.htm>).

Вже в одному з перших абзаців, де йдеться про кількість наукових статей в Україні, привертає увагу таке твердження (цитуюмо мовою оригіналу): “Только 40 % всех публикаций за 2012–2014 годы связаны с Национальной академией наук Украины (остальные поступили из университетов), что еще раз подтверждает плачевное состояние НАН”.

Отже, на думку авторів, 40 % всіх українських наукових публікацій – це замало для працівників НАН України порівняно з усіма іншими науковцями країни і це є незаперечним свідченням її вбогого стану. Простіше кажучи, ганьба.

Чи так це насправді?

Візьмемо для початку загальну кількість докторів та кандидатів наук (основних продуцентів наукових публікацій) в Україні й окремо в Національній академії наук на 31 грудня 2014 р. (за даними: “Фахівці вищої кваліфікації України у 2014 р.”, Ukrstat.org – публікація документів Державної служби статистики України; “Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2014 р.”, К., 2015).

	Докторів наук	Кандидатів наук	Усього фахівців з науковим ступенем
Україна	16090	86230	102320
у т. ч. НАН України	2530	7603	10133
НАН України у % до загальної чисельності в Україні	15,7	8,8	9,9

Отже, у найпершому наближенні можна було б вважати, що працівники НАН України з науковим ступенем, які складають 9,9 % від загальної кількості фахівців такої наукової кваліфікації в Україні, забезпечують... “лише 40 %” усіх українських наукових публікацій!

У згаданому вище матеріалі Державної служби статистики України знаходимо такі відомості: “У 2014 р. 33,5 тис. спеціалістів з науковими ступенями мали наукові праці, що вийшли у наукових виданнях (у т. ч. за кордоном), або виступали у ролі авторів (співвиконавців) у заявках на

отримання охоронного документа на об'єкт права інтелектуальної власності, з яких 6,6 тис. докторів наук і 26,9 тис. кандидатів.

Основна частина таких фахівців працювала в організаціях Міністерства освіти і науки України (47,8 % загальної кількості докторів і 52,6 % кандидатів наук), Національної академії наук (14,6 % і 7,4 %), Міністерства охорони здоров'я (9,4 і 7,7 %) і Міністерства аграрної політики та продовольства України (5,6 і 8,3 %), Національної академії аграрних наук України (2,2 і 2,5 %)”.
Таким чином, і ці дані свідчать про досить високу (у порівнянні з представниками інших наукових організацій) науково-публікаційну активність вчених НАН України. До речі, віддаючи належне публікаціям наших колег з вищої школи, у світлі наведених цифр не можна усе ж таки погодитися з наведеним у цитованому уривку безапеляційним твердженням авторів статті про те, що “решта (тобто 60 % українських наукових публікацій) надійшли з університетів”.

Можна заперечити, адже публікуються не лише доктори й кандидати наук, а й дослідники, які не мають наукового ступеня. Погодимося і розглянемо питання про наукові публікації з цієї точки зору з використанням даних Українського інституту науково-технічної і економічної інформації за 2012 р. (http://www.uinte.kiev.ua/viewpage.php?page_id=634) та “Звіту про діяльність Національної академії наук України у 2012 році”.

Можна заперечити, адже публікуються не лише доктори й кандидати наук, а й дослідники, які не мають наукового ступеня. Погодимося і розглянемо питання про наукові публікації з цієї точки зору з використанням даних Українського інституту науково-технічної і економічної інформації за 2012 р. (http://www.uinte.kiev.ua/viewpage.php?page_id=634) та “Звіту про діяльність Національної академії наук України у 2012 році”.

	Кількість виконавців наукових досліджень і розробок (дослідників), тис. осіб
Україна	68,6
у т. ч. НАН України	19,3
НАН України у % до загальної чисельності в Україні	28,1

Отже, й тут доводиться визнати, що дослідники, які працюють в НАН України і складають за чисельністю менше 30 % усіх українських дослідників, дають 40 % усіх українських наукових публікацій, тобто у середньому в 1,4 раза більше, ніж їхні колеги з позаакадемічної сфери. А якщо врахувати, що до виконавців наукових досліджень і розробок через особливості статистики явно не потрапляє значна кількість наукових авторів з числа викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів і докторантів (кількість яких лише в системі Міністерства освіти і науки у 7,3 раза більша, ніж в НАН України), а також осіб, які займаються науковою діяльністю поза основним місцем роботи, цей показник ще більше зростає на користь співробітників Національної академії наук.

А ось той факт, що з понад 100 тис. українських докторів і кандидатів наук у 2014 р. опублікували наукові праці лише 33,5 тис. (див. вище), чомусь не

привернув уваги авторів статті. А шкода. Хотілося б, щоб вони з не меншою прискіпливістю проаналізували це явище, з'ясували, так би мовити, відомчу належність майже 70 тис. “вчених”, які нічого не публікують, і зробили відповідні висновки. Проте наперед можна запевнити, що і в цьому випадку бажаного “компромату” на НАН України вони не отримають.

Заради об'єктивності слід відзначити, що М. Сич, Т. Купе та О. Талавера не є першопрохідцями у спробах дискредитації НАН України, наразі в частині наукових публікацій її працівників. Порівняно недавно один з працівників апарату МОН України шляхом вкрай примітивної підтасовки цифрових даних так само намагався переконати у пресі, що менше ніж 10 тис. дослідників системи МОН дають більше наукових публікацій, ніж утричі більша кількість дослідників НАН України. Даруйте! Дійсно, 19,3 тис. працівників, які займають посади дослідників (до провідного інженера включно), плюс 1,5 тис. аспірантів та докторантів – це і є фактично корпус авторів наукових публікацій у нашій академії. А от куди наш “аналітик” подів не менше 70 тис. самих лише докторів та кандидатів наук, які працюють у вищих навчальних закладах (див.: “Національна академія наук України: структура, динаміка та ефективність наукового потенціалу. Статистичний та наукометричний аналіз”. – К.: Фенікс, 2014)? Та ще й 11,7 тис. (!) вишівських аспірантів і докторантів? Або усі вони нічого не публікують (що неймовірно), або... Висновок залишаю на розсуд читача.

Однак менше про те. Пасаж, присвячений науковим публікаціям, пов'язаним з Національною академією наук України, має на меті обґрунтувати тезу про її “плачевний стан”. Але ж у такому або близькому до нього стані знаходиться, як відомо, уся українська наука. Чому ж саме НАН України особливо виділяють автори у цьому плані? Їхня відповідь очевидна: академічна наука не витримує конкуренції з так званою університетською (про це нібито свідчить у даному випадку аналіз наукових публікацій). І ось уже готовий висновок (мовою оригіналу): “...провести давно перезревшую реформу Академії наук – Україна не в состояннї поддерживать такую чрезмерно раздутую структуру”.

Нехай нікого не вводить у оману коректне слово “реформа” (як і декларація про необхідність підвищити конкуренцію між університетами й науковими установами). Думка авторів очевидна: якщо “не в состояннї поддерживать” – значить що? Ліквідувати і роздати по університетах. Ця ідея звучить або мається на увазі далеко не вперше у розлогій дискусії про стан науки в Україні загалом і НАН України зокрема.

Ніхто не збирається заперечувати проблеми, що існують в українській науці, зокрема академічній, або применшувати їхню гостроту. Багато які з них висвітлено у статті, що розглядається, цілком адекватно. Не виключено навіть, що саме з британського Шеффілда якнайкраще видно шляхи їх подолання.

Проте цей коментар присвячено лише одному вузькому питанню: про наукові публікації працівників НАН України як один з порівняльних індикаторів її місця у науковій сфері України. І підведення під свої висновки, хоча б і частково, підтасованих даних, як це зроблено М. Сичем, Т. Купе та О. Талаверою, аж ніяк не вкладається у дефініцію чесного погляду, так амбітно винесену ними у заголовок своєї статті» *(Щодо публікації «Честный взгляд: в каком состоянии находится украинская наука». Коментар начальника відділу наукових і керівних кадрів НАН України В. М. Палія // Національна академія наук України (<http://g.ua/Dhk1>). – 2015. – 5.10).*